

46 . București | Punct: Biserica Sf. Nicolae Udricani, str. Iuliu Baraschi, nr. 11 | Anul: 2005

Anul: 2005

Cod RAN: 179132.64

Perioade: Evul Mediu, Monumente - Restaurare

Epoci: Evul Mediu, Monumente Restaurare

Categorii sit: Religios, ritual și funerar

Autori: Cristina-Georgeta Alexandrescu, Gheorghe Mănucu-Adameșteanu, Florina Panait-Bîrzescu

Instituții: Muzeul Municipiului București, Muzeul Municipiului București, Muzeul Municipiului București

Rezumat

Datorită gradului înaintat de deteriorare al bisericii s-a întocmit un proiect de restaurare și sistematizare care incluse și zona imediat înconjurătoare. În campania desfășurată în 2005 a fost cercetată o suprafață din vecinătatea sudică a bisericii, unde până atunci se afla o grădină, dezafectată cu această ocazie.

❑ Obiectivul principal a fost acela de a repera eventualele construcții respectiv cimitirul din jurul bisericii, aflate sub actualul nivel de călcare al curții.

❑ În campania 2005 au fost descoperite 100 de morminte din cimitirul mahalalei Udricani, care a funcționat în sec. XVIII-XIX precum și elemente ale culturii materiale din sec. XIX (ceramică, faianță, sticlă, podoabe, monede). Pe suprafața cercetată s-au descoperit cruci de piatră (majoritatea fragmentare) și fragmente de monumente funerare. Dintre acestea 25 de exemplare poartă inscripții cu litere chirilice, unele purtând și mențiunea anului (între 1802 și 1849). Crucile sunt din calcar, cu excepția a trei exemplare din gresie și a unui fragment din calcar cochilifer. Materialele arheologice rezultate din campania 2005 se află la Muzeul Municipiului București.

❑.

❑ Rezultatele preliminare ale cercetărilor arheologice inițiate la Biserica Sf. Nicolae Udricani permit deja afirmarea importanței acestui sit din mijlocul capitalei atât pentru cunoașterea zonei în perioada sec. XVIII-XX, cât și pentru observațiile legate de ritul și ritualul de înmormântare, respectiv pentru relațiile comerciale ale Bucureștilor în epoca respectivă.

Raport

Datorită gradului înaintat de deteriorare al bisericii s-a întocmit un proiect de restaurare și sistematizare care incluse și zona imediat înconjurătoare. Aceste lucrări de restaurare și consolidare a monumentului preconizează și intervenții în curtea bisericii, fapt pentru care s-a trecut la eliberarea de sarcină arheologică a acestor suprafețe. În campania desfășurată în perioada 12.09.2005-02.11.2005 a fost cercetată o suprafață din vecinătatea sudică a bisericii, unde până atunci se afla o grădină, dezafectată cu această ocazie. Au fost trasate două secțiuni (SI – 2 x 6,30 m și SII – 2 x 6,65 m) și trei suprafețe (SA – 5,25 x 6,65 m, SB – 6 x 5 m și SC – 4 x 6 m) orientate N-S, însumând o suprafață totală de aprox. 300 m². Cercetarea a fost epuizată în SI, SII și SA (pe o suprafață de 115 m²), urmând ca în 2006 să se finalizeze cercetarea în celelalte două secțiuni deschise.

Obiectivul principal a fost acela de a repera eventualele construcții respectiv cimitirul din jurul bisericii, aflate sub actualul nivel de călcare al curții.

În campania 2005 au fost descoperite 100 de morminte din cimitirul mahalalei Udricani, care a funcționat în sec. XVIII-XIX precum și elemente ale culturii materiale din sec. XIX (ceramică, faianță, sticlă, podoabe, monede). Pe suprafața cercetată s-au descoperit cruci de piatră (majoritatea fragmentare) și fragmente de monumente funerare. Dintre acestea 25 de exemplare poartă inscripții cu litere chirilice, unele purtând și mențiunea anului (între 1802 și 1849). Crucile sunt din calcar, cu excepția a trei exemplare din

gresie și a unui fragment din calcar cochilifer. Materialele arheologice rezultate din campania 2005 se află la Muzeul Municipiului București.

Stratigrafia sitului pe latura de S a bisericii este deranjată semnificativ de intervențiile moderne și contemporane. Raportarea la fundația bisericii nu se poate face, monumentul fiind înconjurat de un canal de izolare și drenare pentru fundațiile bisericii, executat înainte de 1989 fără supravegherea arheologilor. Paralel cu biserica, înspre casa parohială, se află conducta de apă și canalul de scurgere. Astfel stratigrafia nu poate fi decât relativ sistematizată:

- nivelul actual al grădinii dezafectate (-0,10 -0,30 m);
- strat de dărâmătură alternând cu pământ adus (-0,30 -0,50 m);
- strat de pământ brun-cenușiu în care s-au găsit înhumările/reînhumările (-0,50 -1,80 m);
- solul viu, de culoare brun deschis (de la -1,80 m). Doar groapa de var Gr. 1 din S. A ajunge la o adâncime de -1,90 m.

În SA s-a operat un sondaj de control până la -2,00 -2,10 m (aceasta este și adâncimea maximă a săpăturii).

Biserica Sf. Nicolae Udricani a fost ctitorită, conform pisaniei, în timpul domniei lui Grigore Ghica al II-lea (1733-1735) de către clucerul Udricani, la 17351. Construcția se încadrează seriei de biserici din sec. XVIII ctitorite de boieri (precum Ienei, Kretzulescu etc), fiind construită într-o zonă bine populată, deserving necesarul cultic al unei comunități de negustori și meșteșugari. La 1750 mahalaua în care se afla biserica se numea mahalaua Popii Isac, ulterior va purta numele de mahalaua Udricani. Terenul bisericii a fost afectat semnificativ de sistematizările zonei din sec. XIX-XX.

Biserica a funcționat ca mănăstire până la 1819, din 1793 fiind închinată Mănăstirii Sf. Ioan din Focșani, la rândul ei acesta era închinată unei mănăstiri din Muntele Athos. Din 1819, biserica Sf. Nicolae devine biserică de parohie. La 1864-1867, în urma reformelor din organizarea vieții bisericești și de sistematizarea orașului, încetează înmormântările în cimitirul din jurul bisericii. Nu se cunosc documente scrise privind delimitarea cimitirului din jurul bisericii. Informații orale atestă însă descoperirea de oseminte în cursul lucrărilor de construcții și amenajări din zonă². La 1931 Biserica Sf. Nicolae Udricani este clasată monument istoric.

Între 1877-1883 se construiește pe latura de E a incintei Azilul Theodor Ionomu (clădire de formă rectangulară, prelungă, parter, cu 22 camere de locuit), care va funcționa până după al doilea Război Mondial.

Pe latura de S a incintei, în perioada 1895-1911, se construiește casa parohială, declarată la rândul ei monument istoric, aflată acum într-un stadiu avansat de degradare.

Documente istorice atestă deteriorări suferite de biserică și clădirile din incintă în cursul sec. XIX (cutremurul din 1802 și incendiul din 1847 afectează în mod grav biserica) precum și reparațiile întreprinse. De asemenea sunt menționate chilii și alte mici construcții în curtea bisericii, fără a putea fi localizate mai precis. Este cunoscută funcționarea unei școli de limbă română și caligrafie (sfârșitul sec. XVIII-XIX). Planurile Bucureștilor din sec. XVIII-XX (Boroczyn 1852, Jung 1856, cadastru 1895 și 1911) cuprind și biserica precum și clădiri din incintă. Acestea, cu excepția azilului și a construcției premergătoare de pe latura estică a bisericii, nu pot fi încă identificate.

Un memoriu al preotului paroh Popescu (din 23.02.1951)³ menționează ridicarea nivelului curții bisericii (cândva între 1925 și 1951) prin aducerea a 150 care de pământ, aceasta fiind grav afectată de apa care se scurgea de pe strada aflată acum la un alt nivel. Nu se precizează zona în care a fost dispus pământul adus. În aceeași perioadă se realizează instalația de apă și branșamentele de racordare cu conducta și canalul din stradă. Se pavează cu bazalt curtea în fața casei parohiale și cu piatră de caldarâm „partea dosnică”.

Una dintre observațiile importante ale campaniei din 2005 este că pe latura sudică a bisericii nu s-au sesizat urme ale incendiului din 1847, despre care se știe că ar fi afectat și biserica Udricani.

Pentru una dintre acțiunile de construcție sau reparații din perioada dintre mijlocul sec. XIX și începutul

celui următor a fost amenajată o groapă de var, surprinsă în SA. Această groapă (Gr.1) a deranjat o serie de morminte. Umplutura gropii s-a produs treptat, materialul arheologic descoperit fiind gunoi menajer (oase de animale, obiecte din fier, tacâmuri, ceramică, porțelan, faianță, sticlă), provenit de la locuințele din zonă. Pe baza analogiilor (mai ales pentru obiectele de import) și a mărcilor păstrate pe faianță, porțelan și sticlă, materialul din Gr.1 se poate data între mijlocul sec. XIX și prima jumătate a sec. XX. Spectrul formelor ceramice este larg (căni, cănițe, ulcioare, străchini, farfurii, boluri, ligheane, ghivece de flori, tigiaie cu piciorușe). Se remarcă starea foarte fragmentară a pieselor, dintre care au putut fi restaurate câteva exemplare. Ceramica este smălțuită și nesmălțuită, cu decor floral și liniar. Bune analogii sunt de găsit în diferite puncte ale orașului București (Colțea, Curtea Veche, Stavropoleos) și în împrejurimi (Cernica). Din faianță și porțelan s-au găsit piese întregi și întregibile, dar și un număr mare de fragmente mici. Sunt de menționat în primul rând farfuriile adânci, între acestea și ceramică de import (atelieri englezești, germane - VILLEROY&BOCH, manufactura din Schramberg, franceze - Sarreguemines), cești, ceșcuțe, ceainice, precum și vase de servit și recipiente cu diferite destinații. Din sticlă s-au găsit sticle propriu-zise, mai ales funduri, carafe, pahare cu picior, un păhăruț de import (marca „PORTIEUX”, Franța), precum și fragmente de sfeșnice din opalină. O categorie bine reprezentată este cea a flacoanelor și sticlelor de uz farmaceutic și cosmetic. Una dintre aceste sticle poartă scrijelite câteva litere chirilice.

Între piesele deosebite sunt de menționat o placă de ardezie folosită la școală ca tăbliță de scris precum și fragmente de tocuri de scris.

În SI, C2-3, -0,50 m, la aprox. 4 m de biserică, s-a descoperit o amenajare din blochete de calcar prinse cu crampon, pe fundație de cărămidă și piatră (inclusiv un fragment de cruce), din care s-a păstrat doar un colț (laturile de S și E). Această amenajare deranjează semnificativ mormintele din zonă.

Înhumările sunt făcute în decubit dorsal, cu fața spre E. Se remarcă un număr mare de reînhumări precum și poziționarea acestora în arii restrânse, în jurul unui individ în poziție anatomică. Această observație permite ipoteza existenței unei lotizări a cimitirului, deși nu au putut fi evidențiate alei sau delimitări. Pe de altă parte nu a fost posibilă corelarea crucilor de piatră cu anumite morminte. Pe baza textelor inscripțiilor este de presupus marcarea unui lot cu o cruce, mențiunea „și neamul lor” respectiv listarea mai multor nume de persoane fiind frecventă în acest cimitir de mahala⁴. Inscripțiile de pe crucile de piatră precum și cele de pe cărămizi din trei morminte (SA - M9 și 47; SI - M84) marcate cu un ansamblu de trei cărămizi⁵, atestă între persoanele care și-au găsit locul de veci în jurul Bisericii Sf. Nicolae Udricani, monahii și ieromonahi.

Amenajarea mormintelor este diferită. Groapa a putut fi sesizată doar în două cazuri. Majoritatea defuncțiilor au fost îngropați în sicrie din care s-a păstrat cutia, rareori scânduri din capac, în funcție de esența de lemn folosită. Trei dintre mormintele din SI (M13, 26, 31) s-au remarcat prin prezența unui acoperământ de sicriu din țesătură cu fir metalic, prins în ținte de bronz pe laturile cutiei. Din acesta s-au păstrat doar marginile și amprente pe scândurile sicriului. În M13 (SI, C2, -1,30 -1,89 m) s-au păstrat și aplicații ornamentale florale metalice care vor fi servit la ornamentarea sicriului.

Inventarul mormintelor (atunci când este prezent) nu este bogat, lucru firesc pentru situația socială a celor înmormântați aici. Cercetarea arheologică confirmă astfel informația furnizată de izvoarele scrise asupra enoriașilor. Se remarcă prezența monetelor din sec. XIX (dintre exemplarele curățate sunt de menționat emisiuni austriece și otomane) în toate înhumările nederanjate. Unele dintre monede sunt perforate. Chiar dacă părți din schelet sunt în poziție anatomică, totuși mormintele sunt în cea mai mare parte deranjate de intervenții ulterioare (alte înhumări sau construcții și amenajări). Alte descoperiri în morminte le constituie copcile (din bronz), nasturii și bumbii (din bronz, os și sidef) precum și resturi de pantofi (SI - M31 și 97), de curele, resturi de material textil provenind de la acoperăminte de cap, de la o gentuță etc. Pe lângă accesoriile vestimentare s-au găsit și obiecte de podoabă: din bronz (inel sigilar, verigi, cercei) și mărgelile din sticlă. Inelul sigilar (descoperit în SC, CB2, -1,10 m) provine de la un mormânt deranjat și poartă o reprezentare databilă pe baza analogiilor iconografice la începutul sec. XIX.

Un caz deosebit îl prezintă M. 66, al unei femei tinere, foarte deranjat de groapa Gr. 1, care păstrează atât coafura (părul împletit în mai multe codițe), cât și o salbă din mărgelile de sticlă și parale. Defuncta avea sub cap o pernuță-covoraș. Din inventarul acestui mormânt s-au prelevat probe care urmează a fi analizate.

Deși gradul de deranjare este destul de ridicat, în anumite zone a fost posibilă constatarea depunerii unor fragmente ceramice (provenind de la cănițe și străchini din lut) lângă un mormânt anume. Între oasele reînhumate din M45 (SA, CB2, -1,38 -1,55 m; la N de crucea 19) s-au găsit o căniță și o strachină întregi (sec. XIX).

Rezultatele preliminare ale cercetărilor arheologice inițiate la Biserica Sf. Nicolae Udricani permit deja afirmarea importanței acestui sit din mijlocul capitalei atât pentru cunoașterea zonei în perioada sec. XVIII-XX, cât și pentru observațiile legate de ritul și ritualul de înmormântare, respectiv pentru relațiile comerciale ale Bucureștilor în epoca respectivă.

Informații suplimentare online

[Raportul 3336 din cronica.cimec.ro](#)

[Localizare pe hartă, folosind Mapserver Cimec.ro](#)
